

УДК 811.161.2'373.23

КРУПЕНЬОВА Тетяна Іванівна

кандидат філологічних наук, доцент кафедри української філології і методики навчання фахових дисциплін Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»; вул. Старопортофранківська, 34, Одеса, 65020, Україна; тел.: +30674846568; e-mail: taniakrupenev@gmail.com; ORCID ID: 0000–0001–8887–0163

**ОСОБЛИВОСТІ ОНОМАСТИКОНУ ТВОРІВ
ТІНИ ГАЛЯНОВОЇ**

Анотація. У статті проаналізовано особливості функціонування і стилістичну роль онімів у повісті «Химеросховище» Тіни Гальянаної, висвітлено їх роль у побудові художнього твору. **Метою** статті є аналіз ономастикону творів Тіни Гальянаної. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: зафіксувати у повісті усі онімичні назви; описати функціональні особливості онімів у зв'язку з фонетичними, лексико-семантичними, граматичними чинниками текстових структур. **Предметом** розгляду даної статті є онімкон повісті «Химеросховище» Тіни Гальянаної, його конотативне і функціональне наповнення у художньому дискурсі письменниці. **Об'єктом** дослідження є семантико-функціональні особливості онімної лексики як компонента художньо-образної системи художнього твору. **Мета й матеріал** роботи зумовили використання таких **методів та прийомів** дослідження: відбір і систематизацію контекстів з онімами, їх мовну атрибуцію та інвентаризацію; компонентний аналіз експліцитних та імпліцитних складових семантичної структури власних назв; контекстний аналіз умов функціонування онімів у тексті. Основним методом дослідження є описовий, що дозволило на основі контекстуального аналізу схарактеризувати змістові, стилістичні, естетичні функції власних назв у мовно-художньому континuumі повісті. **В результаті** проведеного дослідження було встановлено, що у досліджуваному творі Тіни Гальянаної найяскравішою рисою є феєрична ономасторчість.

Ключові слова: власна назва, онім, ономастикон, антропонім, топонім, міфонім.

Власні назви відіграють важливу роль у розкритті головної теми та ідеї, авторського задуму та сюжету, виступають ключовими сло-

вами у складній композиції художнього тексту. Дослідження функціонально-стилістичних особливостей онімії в художньому тексті — одна з найважливіших проблем не лише сучасної української ономастики, а й один із аспектів вивчення авторської точки зору в художньому тексті, де номінації персонажа «виконують функції, що виходять за межі категоріального граматичного значення цих класів слів і, таким чином, беруть участь у формуванні смислового аспекту тексту» [3, с. 310]. Питання онімії художніх творів та її ролі в тексті, співвідношення поетичного і реального антропонімікону досліджували С. І. Зінін, В. Н. Михайлов, О. І. Фоякова, процеси номінації — В. М. Калінкін, М. Е. Рут, А. В. Суперанська, поетику власних імен — В. М. Калінкін, Е. Б. Магазанік, В. А. Кухаренко, Л. М. Щетінін, конотації онімів — Є. С. Отін, питання стилістики антропонімів у художній мові — Ю. О. Карпенко, В. А. Никонов, М. К. Фролов та інші. Проте досі відсутній опис онімів у структурно-функціональному аспекті на матеріалі сучасних літературних творів, зокрема прози Тіни Гальянної. Дослідження функціонування номінацій у мові художньої літератури — дуже велика й складна тема і є однією з актуальних проблем стилістики художнього мовлення. Для вивчення стилістичної ономастичної лексики потрібно глибше та детальніше розуміння художнього твору, тому що без аналізу онімів справжнє розуміння тексту неможливе, а їх вивчення є складовою частиною дослідження творчості письменника, особливостей його ідіостилію.

Мета даного дослідження — шляхом аналізу з'ясувати питому вагу, основні функції та специфіку добору й ужитку власних імен у повісті «Химеросховище» Тіни Гальянної. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**: зафіксувати у повісті усі онімічні назви; описати функціональні особливості онімів у зв'язку з фонетичними, лексико-семантичними, граматичними чинниками текстових структур. **Предметом** розгляду даної статті є онімікон повісті «Химеросховище» Тіни Гальянної, його конотативне і функціональне наповнення у художньому дискурсі письменниці. **Об'єктом** дослідження є семантико-функціональні особливості онімної лексики як компонента художньо-образної системи художнього твору. **Методологічною базою** дослідження стали роботи з ономастики й поетики оніма О. В. Суперанської, Ю. О. Карпенка, Є. С. Отіна, В. М. Калінкіна та ін. Мета й матеріал роботи зумовили використання таких **методів** та **прийомів**

дослідження: відбір і систематизацію контекстів з онімами, їх мовну атрибуцію та інвентаризацію; компонентний аналіз експліцитних та імпліцитних складових семантичної структури власних назв; контекстний аналіз умов функціонування онімів у тексті. Основним методом дослідження є описовий, що дозволило на основі контекстуального аналізу схарактеризувати змістові, стилістичні, естетичні функції власних назв у мовно-художньому континуумі повісті.

Гальянова Валентина Олександрівна народилася 30 січня 1986 року у Вінниці. Школяркою була членом літературно-мистецької студії «Мережка», а студенткою — студії «Вітрила» при Інституті філології й журналістики Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, який закінчила 2008 року як магістр. У 2010 р. стала лауреатом літературно-мистецької премії «Кришталева вишня». Нині готовий до друку рукопис четвертої збірки поезій «Лівою рукою». Пише також прозу. Повість у новелах «Химеросховище» вийшла друком у 21 томі альманаху сучасної української літератури «Нова фантастична проза» (Луцьк, 2011). Лауреат Міжнародної україно-німецької премії імені Олеса Гончара 2012 року. Дипломант Міжнародного конкурсу романів, п'єс, кіносценаріїв та пісенної лірики про кохання «Коронація слова — 2012» [2, с. 89].

«Це щось середнє між геніальністю та шизофренією», — каже про збірку «Химеросховище» 46-річна вінничанка Валентина Сторожук (11 травня книжку презентували у Вінниці). «Але не дивно. Бо не кожен божевільний може бути письменником, зате кожен письменник може бути божевільним» [2]. За збірку новел «Химеросховище» 26-річна вінницька письменниця Валентина Гальянова у квітні отримала премію ім. Олеса Гончара. Журі очолював поет Іван Драч. Окремою книжкою «Химеросховище» ще не вийшло. Твір складається із вступу, 16 новел та посткриптому. Усі новели між собою сюжетом не пов'язані. Лише у посткриптомі простежується певна цілісність усього тексту. Одного головного героя у творах немає. Сюжет щоразу торкається різних героїв, що між собою не пов'язані, причому ними, на рівні із людьми стають і предмети. А саме, в новелі «Архітектурна» один із героїв є будинок, а новела «Букіністична» розповідає про життя книг у бібліотеці. І все ж, не зважаючи на абсолютно різні сюжети, кожна із новел-хімер є невеличким пазлом однієї картини, яка по-

вністю відкривається завдяки поскриптуму, де й розповідається можлива історія створення усіх химер, що їх і об'єднує.

Варто зауважити, що кількість онімів твору незначна, адже самі новели займаються всього 35 сторінок. Таким чином, на цих сторінках розмістилось 23 власні назви: *Марія* [1, с. 9], *Лука* [1, с. 11], *Олена* [1, с. 18], *Юля* [1, с. 19], *Макс* [1, с. 19], *Сергій* [1, с. 19], *Наталка* [1, с. 19], *Данієлла Стіл* [1, с. 19], *Сімона Вілар* [1, с. 19], *Толкієн* [1, с. 19], *Анна Іванівна* [1, с. 19], *Тетяна Яковенко* [1, с. 23], *Варвара* [1, с. 25], *Тимур* [1, с. 25], *Гордій* [1, с. 26], *Фройд* [1, с. 33], *Ганнуся* [1, с. 34], *Петро* [1, с. 34], *Стас* [1, с. 35], *Ольга* [1, с. 38], *Інна* [1, с. 40], *Іван Григорович* [1, с. 40], *Наталя* [1, с. 40]. Більшість імен героїв, «пересічних громадян», узяті із оточуючого світу, не відрізняються жодною унікальністю чи особливістю. Таким чином, герої ніби «типізуються»: *Марія* [1, с. 9], *Олена* [1, с. 18], *Юля* [1, с. 19], *Макс* [1, с. 19], *Сергій* [1, с. 19], *Наталка* [1, с. 19], *Тимур* [1, с. 25], *Гордій* [1, с. 26], *Ганнуся* [1, с. 34], *Петро* [1, с. 34], *Стас* [1, с. 35], *Ольга* [1, с. 38], *Інна* [1, с. 40], *Іван Григорович* [1, с. 40], *Наталя* [1, с. 40]. Також, є і безіменні герої, кожен із яких уособлює або якесь окреме бажання людини, її прагнення, якість, або ж взагалі є збірним, описовим.

Невеличкий вступ готує читача до сприйняття твору, відкриває завісу того, про що ж буде йти мова надалі, а саме — про певну колекцію химер, які знайшла розповідачка. Варто зауважити, що імені оповідача немає, вживається займенник «я»: *«Вперше я потрапила до химеро-сховища десь близько року тому»* [1, с. 6].

Химера перша (ботанічна): Героїня безіменна. Знову, замість імені вжито займенник «я». Героїня стверджує своє існування, своє рішення: *«Я довго до цього йшла», «Але я цього не зроблю. Я сильна. Я переможу», «Я сама в цьому лісі», «Я бачу її. Я простягаю руку»* [1, с. 7]. Другий герой — чоловік. Героїня так його і називає «чоловік», або робить припущення «лісник чи орендар»: *«Голос чоловіка, котрий схилився над нею, був спокійним, але якимось дуже втомленим. Хто він — лісник чи орендар якогось зі ставків, що були на території лісу», «Чоловік йшов попереду»* [1, с. 8].

Химера друга (архітектурна): Новела вкрай загадкова. І знову немає жодних антропонімів. Є лише вказівки на героїв — на *невідомого чоловіка* і на *будинок*: *«Він уже вкотре приходив о тій же порі, а його не помічали», «Він не пам'ятав, а інші не цікавились»* [1, с. 8], *«Будинок був*

не такий старий, як він, проте виглядав доволі давнім» [1, с. 9], «Він був цим будинком», «Він хотів би знати, хто був першим — він чи будинок» [1, с. 9].

Химера третя (темпоральна): Головна героїня — *Марія*. Ім'я у новелі використано 8 разів: «**Марія** ніколи не спала о цій порі, а саме о 03:30», «Спочатку **Марія** подумала, що вона ще спить» [1, с. 9].

Химера четверта (амурна): Головний герой має ім'я *Лука*, яке повторюється у творі 17 разів: «**Лука** все своє життя прожив у Країні снігу» [1, с. 11]. Варто зауважити, що чоловіче ім'я *Лука* має грецьке коріння і утворилося від імені *Лукас*, що означає «світло», «світиться». І сам герой проживає у *Країні снігу*, а сніг під променями сонця починає ніби світитись. Лука є уособленням цілої країни, але, коли сніг тане, то і герой має померти.

Химера п'ята (філологічна): Головні герої безіменні, а використано лише займенники «я»: «**Я** не боюся слів», «**А** я буду поряд» [1, с. 14].

Химера шоста (буквістична): Головна героїня — *книга*. Вона не має назви, не вказано ні хто автор, ні що це за книга. Сама героїня не називає себе «книгою». Замість цього вона вживає займенники: «**Ма**-**буть, я** теж така зануда», «**Я** нікому не потрібна» [1, с. 16].

Химера сьома (сомнамбулічна): Новела побудована за прототипом реклами.

Химера восьма (ароматична): Головний герой безіменний. Він називає невідому «*Вона*». Лише наприкінці новели ми дізнаємось, що мова йде про смерть. Але герой не називає її, вживаючи лише займенники: «**А Вона** була в кімнаті, хоч я її не бачив», «*Вона* говорила до мене, і я переконувався, що **Вона** любить мене» [1, с. 18].

Химера дев'ята (педагогічна): Головна героїня — *Олена*. Ім'я використане у творі 25 разів: «**Олена** лежала в ліжку і ще, здавалося, перебувала у сновидінні» [1, с. 18]. Також використані й інші антропоніми: *Юля* [1, с. 19], *Макс* [1, с. 19], *Сергій* [1, с. 19], *Наталка* [1, с. 19], *Данієлла Стіл* [1, с. 19], *Сімона Вілар* [1, с. 19], *Толкієн* [1, с. 19], *Анна Іванівна* [1, с. 19]: «**Юля**, відмінниця, сказала, що віддає перевагу науковій та науково-популярній літературі», «**Макс і Сергій** взагалі не люблять читати», «*А от Наталка* (хто б міг сумніватись) дуже любила любовні романи, особливо захоплювалась *Данієллою Стіл* та нашою *Сімоною Вілар*», «Коли ж дійшла черга до *Олени* й вона сказала, що обожнює *Толкієна*, всі чомусь почали сміятись» [1, с. 19].

Химера десята (міфологічна): Головна героїня — безіменна: «**Мені** давно вже не шість років», «**Я** б ніколи не порвала її» [1, с. 23]. Також у творі вжито ім'я письменниці *Тетяни Яковенко*: «*А може, — як казала Тетяня Яковенко, — пані Домовичка в мої вбиралась спідниці*» [1, с. 23].

Химера одинадцята (феміністична): Головна героїня — *Варвара*. Ім'я вживається 5 разів: «**Варвара** й досі не могла оговтатись від усього почутого й пережитого» [1, с. 25]. Також використаний антропонім — *Тимур*: «*Дівчина відала: вона для Тимура — все*», «*Обличчя Тимура й без того похмуре, стало ще похмурішим*» [1, с. 25].

Химера дванадцята (телепатична): всього у творі два головних герої — *Гордій* та *я*: «**Я** єдина про це ніколи не мріяла» [1, с. 26], «*Вперше ми зустрілися з Гордієм випадково*» [1, с. 26].

Химера тринадцята (транспортна): коротка історія, у якій безіменна головна героїня: «**Я** все-таки встигла на той трамвай», «*І настрій мій значно поліпшився, коли я з нього вийшла*» [1, с. 32].

Химера чотирнадцята (каліграфічна): вжито чотири імені: *Фройд* [1, с. 33], *Ганнуса* [1, с. 34], *Петро* [1, с. 34], *Стас* [1, с. 35]. При цьому головна героїня знову безіменна: «**Я** люблю писати, я постійно це роблю» [1, с. 34].

Химера п'ятнадцята (індивідуалістична): новела має головного героя, сутність якого не визначена. Що це людина, вдається зрозуміти лише після його прогулянок у сні коханої дівчини. Замість імені вживаються лише займенники: «*Хто я? Я не маю права ставити питання, бо ставити їх нікому*» [1, с. 35].

Химера шістнадцята (рекламна): головний герой — *візажист*. Людина-професіонал, що уміє якісно, за допомогою фарб одне змінити на інше: «*Тоді я й зрозуміла, що робота, за яку взялась, — непосильна для простого смертного*» [1, с. 37].

Постскриптум: використані такі антропоніми: *Ольга* [1, с. 38], *Інна* [1, с. 40], *Іван Григорович* [1, с. 40], *Наталія* [1, с. 40]: «*Медсестра Ольга забігла до мене й почала кричати, що у пацієнтки з другої палати почався напад*» [1, с. 38], «*Я їй усе пояснив, але Інна (так звали дівчину) теж була неабияк злякана*» [1, с. 40].

Антропонімний простір прозового твору Валентини Гальянкової невеликий. Письменниці вдається глибоко та яскраво описувати героїв за допомогою займенників. Вони володіють могутніми текстоутворюючими потенціями, що визначають ситуацію і контекст. Підста-

вою функціонування займенників є один із способів відображення об'єктивної дійсності — прономінативний. Пронімацією називається особливий спосіб відображення, при якому відсутній постійно закріплений зв'язок даного звукового комплексу з яким-небудь явищем об'єктивної дійсності, а натомість зв'язок здійснюється контекстуально-ситуативно. Оскільки однією з основних властивостей прономінативної одиниці є ситуативність і змінність значення, останнє реалізується виключно в межах мікроконтексту. Основною умовою реалізації значення анафоричного займенника є його безпосереднє зіставлення з антецедентом. При цьому його смислова місткість знаходиться в повній відповідності з семантикою останнього. Тому однією з основних функцій займенника можна визнати субститутивну. Антропоніми вдало влітаються у твір, підкреслюють звичайність, або, навпаки, особливість героїв. Кожен антропонім підібраний вкрай вдало. Співвідносячись з мікроконтекстом, взаємодіючи з ним, антропоніми у творах письменниці беруть активну участь у створенні певного художнього образу. Вони вписуються в художнє ціле як органічний компонент втілення авторського задуму, розкриття авторської концепції персонажа й цілого твору, є місткою яскравою деталлю у творчій лабораторії художника слова. На рівні контексту антропоніми створюють різні асоціації, керують добором інших лексичних одиниць. Ця функція залежить від ролі конкретного персонажа в творі, об'єктивної інформації, що закладена в імені. Антропоніми виступають як комунікативні центри, що організують художній текст і сприяють його глибинному прочитанню.

Всього у творі виявлено один топонім — Країна снігу [1, с. 11]: «У **Країні снігу** кожен мав своє призначення і свої обов'язки» [1, с. 11]. Даний топонім є авторським, вигаданим. Хоча, при такій назві читач все ж уявляє собі далекі холодні краї, де постійно холодно і сніг. Як і уся історія, ця країна є далекою і фантастичною. Хоча, частково, її частинки є усюди.

У творі було виявлено 15 міфонімів: *Пані Домовичка* [1, с. 23], *Брехня* [1, с. 37], *Правда* [1, с. 37], *Корисливість* [1, с. 37], *Милостиня* [1, с. 37], *Зрада* [1, с. 37], *Вірність* [1, с. 37], *Заздрість* [1, с. 38], *Лицемірство* [1, с. 38], *Шадоба* [1, с. 38], *Наклеп* [1, с. 38], *Манірність* [1, с. 38], *Зарозумілість* [1, с. 38], *Глупота* [1, с. 38], *Нахабність* [1, с. 38]. Кожен із використаних міфонімів належить до міфології, та до люд-

ських уявлень щодо різноманітних явищ світу, в більшості — до негативних якостей самої людини.

Серед фонових онімів наявні ергонім *ТСН* [1, с. 34]: «*По ТСН говорять про чергову аварію літака*» та 8 хремотонімів: *Біла книга* [1, с. 12], *Червона книга* [1, с. 12], *Чорна книга* [1, с. 12], «*Жди мене*» [1, с. 17], *Вконтакті* [1, с. 17], *Однокласники* [1, с. 17], *Робінзон Крузо* [1, с. 19], *Повна історія Середзем'я* [1, с. 19]. Кожен із ужитих хремотонімів має свій зміст, важливий для тексту, не просто доповнює його, а є певною точкою опору, на якій і будується твір.

Отже, у досліджуваному творі Тіни Гальянової найяскравішою рисою є феєрична ономатворчість. Промовистість імен, їх нестандартне обігрування, їх фантазійність й оригінальність, прозорість і зрозумілість притаманна всій онімії письменниці. В індивідуально-творчій трансформації використовувані оніми набувають додаткових значень, авторських конотацій, реалізуються на різних рівнях — змістовому, емоційно-експресивному, асоціативному.

Перспективу представленого дослідження вбачаємо у подальшому детальному аналізі онімії творів Тіни Гальянової.

Література

1. Альманах сучасної української літератури / [гол. ред. Юрій Сичук]. — Луцьк: «Смарагд», 2011. — 200 с.
2. Валентина Гальянова [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://avtura.com.ua/writer/205/>
3. Крупа М. Лінгвістичний аналіз художнього тексту / М. Крупа. — Тернопіль, 2005. — 416 с.
4. Сколоздра О. Літературно-художня ономастика як предмет дослідження у вищій школі / Олеся Сколоздра // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. — 2010. — Вип. 50. — С. 355–360.

References

1. Sichuk Y. (2011), The Almanac of Contemporary Ukrainian Literature, Lutsk, Emerald, 200p.
2. Valentina Galyanova [Electronic resource], Mode of access: <http://avtura.com.ua/writer/205/>
3. Krupa M. (2005), Linguistic analysis of artistic text, Ternopil, 416 p.
4. Skladzdra O. (2010), Literary-artistic onomastics as a subject of research in high school: Visnyk of Lviv National University, Vol. 50, pp. 355–360.

КРУПЕНЬОВА Татьяна Ивановна

кандидат филологических наук, доцент кафедры украинской филологии и методики обучения специальным дисциплинам Государственного учреждения «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского»; ул. Старопортофранковская, 34, Одесса, 65020, Украина; тел.: +30674846568; e-mail: taniakrupenev@gmail.com; ORCID ID: 0000–0001–8887–0163

Аннотация. Статья посвящена исследованию особенностей функционирования онимов в повести «Химеросховище» Тины Гальяновой, освещена их роль в построении художественного произведения. **Целью** статьи является анализ ономастикона произведений Тины Гальяновой. Реализация поставленной цели предполагает решение следующих **задач**: зафиксировать в повести все онимичные названия; описать функциональные особенности онимов в связи с фонетическими, лексико-семантическими, грамматическими факторами текстовых структур. **Предметом** рассмотрения данной статьи является онимикон повести «Химеросховище» Тины Гальяновой, его коннотативное и функциональное наполнение в художественном дискурсе писательницы. **Объектом** исследования является семантико-функциональные особенности онимной лексики как компонента художественно-образной системы художественного произведения. Цель и материал работы обусловили использование таких **методов и приемов** исследования: отбор и систематизацию контекстов с онимами, их языковую атрибуцию и инвентаризацию; компонентный анализ эксплицитных и имплицитных составляющих семантической структуры имен; контекстный анализ условий функционирования онимов в тексте. Основным методом исследования является описательный, что позволило на основе контекстуального анализа охарактеризовать стилистические, эстетические функции имен в культурно-художественном континууме повести. В результате проведенного исследования было установлено, что в исследуемом произведении Тины Гальяновой яркой чертой является феерическое ониматворчество.

Ключевые слова: имя собственное, оним, ономастикон, антропоним, топоним, мифоним.

Tatiana I. KRUPENOVA

PhD (Philology), Associate Professor, Ukrainian philology and methods of teaching professional disciplines, South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky; Staroportofrankovskaya str., 34, Odessa, 65020, Ukraine; tel. : +30674846568; e-mail: taniakrupenev@gmail.com; ORCID ID: 0000–0001–8887–0163

Summary. *The article analyzes the peculiarities of the functioning of onyms in the tale of the Galyanova's Tale «Chimeroschovische», and their role in the construction of the artistic work is highlighted. The **purpose** of the article is to analyze the onomasticon of Tina Galyanova's works. Realization of the set goal involves solving the following **tasks**: to detect all the onymic names in the story; to describe the functional features of onym in connection with phonetic, lexico-semantic and grammatical factors of text structures. The **subject** of consideration of this article is the onymicon of the novel «Chimeroschovische» by Tina Galyanova, its connotative and functional content in the artist's discourse of the writer. The **object** of research is the semantic-functional features of the onymic vocabulary as a component of the artistic-figurative system of artistic work. The purpose and the material of work led to the use of the following **methods** of research: selection and systematization of context with onym, their language attribution and inventory; component analysis of explicit and implicit components of the semantic structure of proper names; contextual analysis of the conditions of onymic operation in the text. The main method of research is descriptive, which allowed, on the basis of contextual analysis, to characterize the content, stylistic, aesthetic functions of names in the language and artistic continuum of the story. As a **result** of the research, it was found that in the investigated work of Tina Galyanova the most striking feature is the feeric onomacreativity.*

Key words: *proper noun, onym, onomasticon, anthroponym, toponym, mythonym.*